

Príloha: Dokumenty o utrpení a vyhnaní Slovákov z Maďarska po Viedenskej arbitráži 2. novembra 1938

Zdroj: Výber svedeckých výpovedí z knihy od Jozef M. Kirschaum:
Krvácajúca hranica (1940, 1994, 2003)

Obsah

1.	Mučenie Rudolfa Lapára žandármi (dokument č. 1).....	2
2.	Mučenie Vendelína Moňáka, Jána Vyrvu a Jozefa Oškvarka maďarskými žandármi a vojakmi (dokument č. 2)	4
3.	Vyhnanie slovenských roľníkov z Bellovej Vsi (dokument č. 7).....	6
4.	Rabovačka a vyhnanie Žofie Lackovej (dokument č. 8).....	7
5.	Vyhnanie Štefana Sečanského (dokument č. 12).....	8
6.	Trýznenie Slovákov v Blažove maďarskými vojakmi (dokument č. 13)	9
7.	Rabovanie v Tomášove (dokument č. 14)	10
8.	„Oslobodenie“ Šamorínskeho okresu (dokument č. 16)	11
9.	Olúpenie Pavla Pavloviča (dokument č. 17).....	12
10.	Maďarskí dôstojníci predstavujú sa Slovákom (dokument č. 18).....	12
11.	Znásilnenie Z. S. maďarskými vojakmi (dokument č. 20)	13
12.	Mučenie prof. Karola Boška (dokument č. 25).....	14
13.	Martýrium Jozefa Baloga, farára v Košickej Novej Vsi (dokument č. 88)	14
14.	Väznenie a týranie Dr. Jozefa Katonu (dokument č. 93).....	16
15.	Trýznenie Slovákov v Haliči (dokument č. 97).....	20
16.	Mučenie Karolíny Kellerovej (dokument č. 101)	21
17.	Postrelenie sl. Fiamovej s následkom smrti pri samote Kopec pri Šuranoch ...	22

1. Mučenie Rudolfa Lapára žandármi (dokument č. 1)

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Šaľa

Obec: Trnovec nad Váhom.

Rudolf Lapár, kolonista z Trnovca nad Váhom.

Narodený 17. júna 1876 v Bánovciach nad Bebravou. Bývajúcim tamtiež, ženatý. Otec 7 detí. V kolónii býva od roku 1927. Majetok si zadovážil z prídelového majetku. Vyhnaný brutálnym spôsobom bol dňa 15. decembra predpoludním o pol dvanástej.

Majetok, ktorý obsahuje 56 kj. s pekne zariadeným hospodárstvom, úplne zostaveným inventárom podal pán Lapár v popise na úradnom tlačive Ministerstvu hospodárstva.

Dňa 19. decembra dostavil sa so svojimi synmi do Národnej rady, kde nám o svojom vyhnaní oznámil toto:

„Dňa 15. decembra okolo 10. hod. zrazu zjavilo sa na Novom majeri, kde nás je usadených 7 kolonistov Slovákov, vojsko a žandári v počte asi 20 chlapov. Rozišli sa po všetkých kolonistoch. Ja som práve pracoval na dvore, keď predným vchodom došli do môjho bytu asi 4 maďarskí vojaci so žandármi, medzi ktorými bol i jeden člen Nemzeti tanácsu (Vágó Ferencz). Zavolali ma do kuchyne. Ja som nechal prácu a išiel som k nim. Privítal som ich slovami: »Mi jót hoztak urak« (Čo dobré priniesli páni). Oni mi na to oznámili, že som si robil posmech z maďarského národa tým, že som slovenské deti dal poobliekať do maďarských šiat a vysmieval na javisku maďarský národ a že som si robil posmech i z maďarských žandárov. Na to som sa proti tomu zaraz ohradil, že také voľačo sa v Trnovci nerobilo, lebo ja som v Trnovci neuspriadal ani jedno divadlo, iba som raz na vyzvanie okr. náčelníka Dr. Čerňanského rečnil v kultúrnej sieni tamojšieho Potravného spolku z príležitosti 60. narodenín Dr. Milana Hodžu. Potom skríkol na mňa: lužeš ty česká sviňa a začal ma zauškovať. Nato som povedal: „neverjen engem, mert én is ember vagyok“ (nebite ma, aj ja som človek). Potom chytil rukoväť pušky a začal ma tĺcť po rukách, po chrbte a spodnej časti tela. (Prítomný pán Lapár v kancelárii ukázal svoje krvou podliate udreniny na ramenách, čo v kancelárii videli viacerí a presvedčili sa takto o skutočnom stave, ktorý javil sa i na tvári, lebo pravé ucho má do krvi zranené a ľavé predušie ešte i dnes je podbehnuté dosť silne krvou.) Keď ma bili, prítomná moja dcéra, ktorá v kuchyni varila vykrikla: „neverjék az apámat“ (nebite môjho otca). V tom törzsőrmester, ten ktorý ma bil, chytil ju za vlasy a začal ju vláčiť po kuchyni, nadávajúc pri tom "te cseh disznó, te is pofázol?" (ty česká sviňa, aj ty papuľuješ?) Matka, ktorá je už dva roky chorá na srdečnú vadu a sedela v izbe, keď počula krik z kuchyne, vyšla z izby von. V tom pri dverách stojaci strážnik sotil ju do prs medzi dvermi, ale v tej chvíli, keď mala padnúť, zachytil ju a posadil na stolicu..."

Keď strážmajster videl, že som už ohlušený a zaliaty krvou, rozkázal tam prítomnej slúžke a dcére, aby priniesli umyvák s vodou, čo sa i stalo a rozkázal mi, aby som sa umyl a utrel. Kedže krv i po umytí sa stále zo mňa valila, rozkázal ešte raz doniesť čistú vodu, aby som sa mohol umyť i druhý raz, a pýtal sa či náhodou nemáme doma jódovú tinktúru a vatú, lebo za pol hodiny musíme byť všetci spakovaní, a nesmieme si nič vziať so sebou, iba šaty na prezlečenie a trocha bielizne do ručného kufríka a, lebo keby sme si viac vzali, i tak by nám to na hraniciach zobrali. Nato v sprievode törzsőrmestera prešiel som do druhej izby, aby som sa mohol prezliecť do teplejších šiat. Počas prezliekania sa ma opýtal, či nemám obraz Beneša alebo Masaryka.

Odpovedal som mu, že obraz Beneša nemám, ale niekde v písacom stole rodinný obraz prezidenta Masaryka. Otvoril písací stôl a začal rukami prehŕňať a poškodzovať mi rôzne listiny a čestné hospodárske diplomy, ktoré som mal odložené na pamiatku. Požiadal som ich, aby mi neprehŕňali sa v stole tak, že mi tak narobia kopu škody, ale obraz pohľadám im sám. I vstal som a podal som im obraz, ktorý bol skrútený v papierovej trubici a uložený v stole. Obraz vytiahol z trubice na drobné kúsky ho roztrhal a pošliapal. Medzitým som sa obliekol a zasa v sprievode žandárov prešiel som do vedľajších miestností, kde sa balila žena a dcéra. Tu sme boli upozornení, aby sme sa ponáhľali, lebo času máme veľmi málo a aby sme napochytr niečo pojedli, lebo za dva dni budeme bez stravy. Jest' sa, pravda, v takomto položení nikomu nechcelo. Obed dokonca ešte ani nebol uvarený. Nato mi rozkázal, aby som všetky kľúče od domu dal do jedného zväzku, čo som urobil, a napísal som na papier ku kľúčom aj moje meno. Kľúče boli odvzdané Vágó Ferenczovi, členovi Národnej rady. Na dvore už boli zhromaždení všetci moji kamaráti kolonisti, ich ženy a deti s malými batôžkami, načo sme boli spočítaní, či sme všetci, postavení do radu po dvoch, deti boli vpredu, za nimi nasledovali ženy a my mužskí sme doplňovali rad. Pre chorých bolo nám dovolené vziať si vozy. Keď toto bolo hotové, őrmester dal zvolať všetku čeľaď, bírešov, ktorí boli Slováci a pred nami povedal im, že doteraz slúžili u českých psov, (ktorý jedli maďarský chlieb, a zato budete aj vy pykať - eddig szolgáltak a cseh kutyáknál, akik magyar kenyeret ettek, és ezért fogtok még ti is lakolni) . Potom si dal zavolať osve bývalého zamestnanca u panstva, ktorý býval spolu s nami na majeri, Jána Motolíka a povedal mu: „te is vorös nadrágot hordtál“ (aj ty si nosil červené nohavice) a vyhrážal sa mu, že za to si ešte odtrpí. Sluhom bolo rozkázané, aby dobytok ponechali na svojom mieste a opatrovali ho a ak by sa z majetku voľačo stratilo, osobne sú za to zodpovední pred štatariálnym súdom. Toto boli posledné slová, po ktorých nám kázal, aby sme sa pohli do dediny (Tnovec nad Váhom).

V Trnovci, ktorý je ďaleko od majera na 3^{1/2} km, na četníckej stanici nás ešte raz popísali, odovzdali nám predtým odobraté štátne občianstvo a okolo 5. hod., zasa v sprievode žandárov šli sme na stanicu. Na stanici okolo 9. hod. vysadli na vlak, žandári išli ďalej s nami a cestovali sme do Nových Zámkov. V Nových Zámkoch prepli náš vozeň na Komjatice, ktorým sme sa doviezli až do Komjatíc.

V Komjaticiach boli sme zatvorení v jednej izbe až do rána. Ráno nám dovolili zaobstarať si 3-4 vozy pre chorých, čo sme od tamojšieho občianstva na naše útraty zaraz si vedeli zadovážiť. Z Komjatíc všetci zdraví, mužskí, ženské a deti šli sme peši až do Veľkého Kýru na pohraničnú stanicu. Chorí boli odvezení a všetko toto sa znova stalo za asistencie maďarských žandárov. Vo Veľkom Kýre chorých umiestnili v jednej izbe a nás zhromaždili do jedného dvora, kde sme čakali asi do poludnia. Vo Veľkom Kýre som sa staral o to, aby sme sa dostali do spojenia s našimi ľuďmi a pomocou nich nejako čím prv k evakuačnej komisii. A práve preto požiadal som na oko dosť slušného őrmestera, či by ma nemohol z dvora na malú chvíľu vypustiť. Musím poznamenať, že vo Veľkom Kýre maďarskí žandári chovali sa voči nám slušne a aj po celej ceste nerobili nám nič.

Őrmester mojej žiadosti vyhovel, ja som potom prišiel do styku s členom evakuačnej komisie, a to s jej predstaveným, ktorému som oznámil, že nás je tu 7 rodín kolonistov z Trnovca nad Váhom, ktorí sme museli za hodinu naše usadlosti opustiť a požiadal som ho, aby sa poďíval na mňa, lebo vyzeral som úplne dokaličený po hnusnej bitke z predošlého dňa. Tento člen bez slova dal si zavolať z maďarskej strany dôstojníka a povedal mu: „Tessék nézni, megint egy eset“ (Prosím pozrite, tu je ďalší prípad). Maďarský dôstojník sa pozrel po mne a pýtal sa ma, kto ma to bil. Odpovedal som mu, že törzsőrmester, ktorý je aj tu prítomný.

Čo sa ďalej stalo to neviem, lebo mojou hlavnou starosťou bolo, aby som pre manželku a dcéru mohol dostať evakuačný list, a preto som sa ponáhlal do evakuačnej kancelárie, kde mi ho naša komisia hneď pre všetkých troch vystavila. Keď som mal list vo vrecku, šiel som po ženu a dcéru a zároveň odobrať sa od mojich kamarátov. Tam mi bolo mojou manželkou povedané, že őrmester sa pred všetkými vyhrážal, že až sa vrátim do Trnovca, že sa viac na Slovensko nedostanem. Ostatným kolonistom bolo povedané, že všetci budú odvedení naspäť na ich usadlosti do Trnovca, z čoho som vycítil, že tento obrat nastal po rozhovore őrmestra s evakuačným kapitánom maď., ktorý bol pozvaný členom nášho evakuačného úradu. Őrmester, keď som sa vrátil späť, pýtal sa ma čo som hovoril pred komisiou a zlostne zazeral na mňa. Odpovedal som mu, že nemal som čo hovoriť, lebo čo sa stalo so mnou evakuačná komisia to i tak videla. Ja takto zobral som si potom svoju chorú ženu a dcéru a s priepustkami, ktoré som mal vo vrecku, prešiel som na slovenskú stranu, kde ma už vzali do starosti naše stráže.

Od príchodu Maďarov až do vyhnania nejakých väčších nepríjemností, ktoré by mali vzápätí bitie alebo podobné, sme v Novom majeri nezažili. Jedine, že nás žandári skoro stále navštevovali a robili prehliadky po domoch, keď hľadali pušky. U mňa takáto prehliadka tiež bola a počas nej poprehadzovali mi veci v každej izbe.

Musím povedať, že pri tých prehliadkach sa chovali veľmi idiotsky, lebo napríklad, keď našli v jednej kasni strih, tak őrmester myslel, že je to voľajaká mapa, iba keď ho jeho spoločník upozornil, že to s mapou nemá nič spoločného. Podobne nešlo im nijako do hlavy, že ja hospodár mám knižnicu. Potom tvrdé klobúky, cylinder, toto im bolo veľmi podozrivé, že už i mne samému bolo do smiechu a zadivil som sa hlavne vtedy, keď sa zahľadel na stroj na mrvenie kukurice, že čo to má byť. Tak sa zľakli napríklad i nožov na kosačku, ktoré boli uložené v púzdre na verande. Okrem toho, že pri týchto prehliadkach urobili veľmi mnoho neporiadku, iné sa nestalo. Najhoršie bolo, že tieto žandárske návštevy robili sa i v noci.

Ináč dnešný stav v obsadenom území je veľmi kritický i pokiaľ ide o tamojšie maďarské občianstvo. Niet dňa, aby sa ráno obecnstvo nestretávalo s rozmanitými heslami, ako: „munkát, kenyeret, vagy vissza a Cseheket“ (prácu, chlieb, alebo naspäť Čechov). Alebo „minden drága, vissza Prága“ (všetko drahé, naspäť Praha). Môžem tvrdiť, že keby dnes prišlo na plebiscit v tomto kraji do 80 % by iste hlasovalo za pripojenie k ČSR.“

Bratislava, dňa 19. decembra 1938

Zapísal: A. Način

Rudolf Lapár, v.r.

Pozn.: Dôležitejšie pasáže redakcia zvýraznila kurzívou

2. Mučenie Vendelína Moňáka, Jána Vyrvu a Jozefa Oškvarka maďarskými žandarmi a vojakmi (dokument č. 2)

Kancelária Národnej rady v Bratislave, 3.januára 1939

Vendelín Moňák, narodený 23. júna 1893 v Hornej Zubrici pri Trstenej,
Ján Vyrvu, narodený 22. mája 1896 v Jablonke, okres Trstená,

Jozef Oškvarék, narodený 10. decembra 1897 v Pekelníku, okres Trstená, všetci bývajúci v obci Slávikovo (pozn.: dnes Orávka), v okrese Feledince (pozn.: dnes Jesenské – okres Rimavská Sobota)

Všetci traja sú zo Slávikova a udávajú vo svojej výpovedi toto:

Dňa 5. októbra 1938 vtrhlo maďarské vojsko do obce Slávikovo, ktorá ležala na území čsl. štátu. Po jedn hodinovej bitke čsl. vojsko (pod velením poručíka Večeru), četníctvo a miestne obyvateľstvo (hlavne kolonisti) vyhnalo maďarské vojsko za čsl. hranice. Na bitke sa zúčastnili kolonisti Moňák, Vyrva, Oškvarék a iní miestni kolonisti. 8. novembra, po pripojení obce k Maďarsku, popoludní asi o 16. hod. prišiel do Moňakovho bytu jeden maď. dôstojník so 6 vojakmi a zatkol Moňáka, jeho ženu, dcéru, zaťa a dvoch sluhov. Ešte v ten večer nás troch (Vyrva, Oškvarék, Moňák) odviekli maďarskí žandári do Rimavskej Seči na žandársku stanicu, kde nás za prítomnosti prísazného vypočuli. 10. novembra asi o 9. hod. predpoludním žandárstvo nás odovzdalo tamojšiemu maďarskému vojsku, kde už boli: Emília Nováková, manželka kom. majstra z Rim. Seče, Molnár, kominársky majster od Jelšavy, jeho otec a 13-ročný syn. Keď nás vojaci prevzali od žandárov, poviazali nás všetkých 7 a bili nás od 10. hod. asi do 15. hod. Popoludní. Bili nás povrazmi a kopali čizmami. Po 5 hodinovom mučení prišiel do miestnosti, kde nás bili, vojenský lekár, ktorý vidiac, že sme dobití až do krvi, zakázal vojakom, aby nás ďalej bili. Dali nám vodu, aby sme zmyli krv z tela.

Až do 14. novembra boli sme stále v tej miestnosti, kde nás bili. 14. novembra odviekli nás maďarskí vojaci na vozoch do Felediniec, na vojenské okresné veliteľstvo, odtiaľ do Rimavskej Soboty, kde sme boli zavretí do väznice krajského súdu. Tu sme boli do 27. novembra 1938 odkiaľ maďarskí žandári prevzali Moňáka, Vyrvu a Oškvaréka a odviekli nás do Felediniec na okresné vojenské veliteľstvo. To bolo okolo 17. hod. večer. Hneď nás predviekli k jednému majorovi, ktorý nás vypočul. Chcel sa od nás dozvedieť, kto z občanov strieľal na maďarské vojsko. Najskôr vypočúval Vendelína Moňáka. Keď tento nechcel prezradiť svojich spoluobčanov, ale hovoril len to, že strieľali len čsl. vojaci, odovzdal ho dvom žandárom a dvom vojakom so slovami: „aby sa mu vraj jazyk rozviazal“.

Títo žandári a vojaci priviazali ho (Vendelína Moňáka) na jednu lavicu, kde ho bili po holých chodidlách. Potom ho vzali do drevárne, kde ho vyviazali tak, že mu nohy nedosiahli na zem. Keď ani po polhodinovom vyviazaní neomdlel, pridali mu na plecيا jeden klát, na ktorom sa drevo seká, pričom ho bili rukami po ústach, po tvári, po hlave a kopali čizmami do celého tela. Potom ho odviazali a odviekli späť k majorovi, pričom ho bili kolbou. Major ho znova začal vyslúchať a keď nič nového nepovedal vyhrážal mu, že ho ďalej nechá biť. Moňák prosil majora, aby ho radšej zabil alebo obesil a nemučil ďalej, keďže on nič nevie, len to, čo už povedal. Major vidiac, že sa od neho nič nedozvie, nechal ho a dal ho odvieť späť do väznice. Potom začali vyslúchať Jána Oškvaréka, ktorého tiež veľmi bili a kopali, ale jeho už nevyviazali. Ani tento nič nepovedal. Potom ich zavreli do jednej izby, kde ležali na doskách až do 20. decembra 1938. Za ten čas im liečil rany jeden civilný lekár. 20. decembra odviekli ich od žandárov do Budapešti, hoci Vendelín Moňák mal podľa zistenia civilného lekára 40° horúčku.

V Budapešti ich zavliekli do vojenskej trestnice na Margitkörút. Do Budapešti ich vliekli okutých. 20. decembra sa hlásil Moňák za nemocného. Vyšetрил ho jeden vojenský lekár. Spytoval sa ho, že z čoho má tie rany na nohách. Keď mu Moňák povedal, že ho maďarskí žandári dobili krútil hlavou a poslal ho do väzenskej nemocnice, kde bol do 30. decembra 1938. Tu ho síce ošetrovali, ale nedostával lieky, ktoré lekár predpísal. Lekár nariadil, aby stále ležal, ale podriadený personál v nemocnici ho nenechal ležať, ale musel zametať izbu, vynášať nočníky a podobné práce konať, čo mu bolo veľmi ťažko, keďže dobité nohy ho veľmi boleli. 30. decembra prišiel do nemocnice najvyšší lekár tejto nemocnice na prehliadku. Prišiel aj k Moňákovi a pýtal sa ho, čo mu je. Moňák odpovedal, že ho zuby

bolia. že ho bolia preto, že ho maďarskí žandári bili po ústach, sa bál povedať. Lekár sa opýtal prítomného strážmajstra, že prečo nechodí Moňák na zubné liečenie. Strážmajster odpovedal, že nemôže, lebo má nohy dokaličené. Lekár na to odišiel. Strážmajster sa vrátil a kričal na Moňáka, že prečo sa opovážil žalovať lekárovi. Vyhrážal sa mu, že ho obesia a i on bude svedčiť na neho.

Za jeho pobytu v nemocnici prišiel k nemu jeden deň (nepamätá sa kedy to bolo) vojenský sudca, či štátny zástupca, prečítal mu obžalobný spis, v ktorom bol obvinený, že vraždil maď. vojakov. Podľa obžalobného spisu svedčili proti nemu Cigáni z obce Harmac, okres Feledince. Nakoniec mi povedal, že budem obesný. 30. decembra prišiel ku mne môj bratanec, najal mi advokáta, aby ma bránil pred súdom. 30. decembra 1938 Moňáka okovaného autom previezli do X. vojenskej trestnice na Margitkorúte, kde boli Vyrva, Oškvarek a ostatní Slováci väznení, spolu 29 osôb. Tu sme prenocovali všetci na podlahe, potom ráno odviekli nás poviazaných na stanicu, odkiaľ pricestovali sme do Nových Zámkov a ďalej do Galanty.

V Galante nás odviazali a odovzdali nás čl. komisii, ktorá prišla po nás. Dostali sme totiž na základe česko-slovensko-maďarskej dohody amnestiu. Tu sme presadli do vlaku, v ktorom šli do Maďarska Maďari, za ktorých sme boli vymenení. Od Galanty sme išli do Sereďi, potom do Trnavy, odtiaľ do Bratislavy, kde sme prišli 1. januára 1939.

V Bratislave 3. januára 1939.

Zapísal: P. Kešiar,

Vendelín Moňák, v.r.

Ján Vyrva, v.r.

Jozef Oškvarek, v.r.

3. Vyhnanie slovenských roľníkov z Bellovej Vsi (dokument č. 7)

Ministerstvo hospodárstva, kolonizačný referát v Bratislave.

Okres: Šamorín

Kolónia: Bellova Ves

Do kancelárie kolonizačného referátu Ministerstva hospodárstva dostavili sa dnešného dňa podpísaní kolonisti z Bellovej Vsi, ktorí oznamujú v mene všetkých kolonistov.

Kolonisti boli všetci rozhodnutí ostať v kolónii. (Snáď s výnimkou p. Čechmánka.) *Kolonisti Štefan Patyla a Ján Lúč boli ešte pred okupáciou na maď. konzuláte v Bratislave, kde im bolo oznámené, že môžu ostať, pokiaľ sú Slováci a Moravani a nevlastnia pozemky väčšej výmery než 30 kj. (Pozn.: kj = katastrálnych jutár)*

Tiež p. poslanec Sidor a Rybárik uistil kolonistov, že Slovákom nebude ubližované, ani nebudú vypovedaní. Tiež rozhlasom boli vyzvaní, aby ostali. Preto zvlášť Slováci nepredali, ani neodviezli ani časť svojich majetkov (z Moravanov tiež celkom nič neodviezli: Huja, Smejkal, Balaš, Koplík, Kuřil a Voda).

Dňa 10. XI. t. r. prichádzali do kolónie okolní maď. občania so snahou lacno kupovať majetky kolonistov, bez rozdielu ich národností. Na ohradenie Slovákov, že oni nebudú predávať, pretože ostanú na mieste, bolo im vyhrážané, že i tak neskoršie dajú svoje majetky zadarmo.

Dňa 11. XI. prišli do obce maď. vojaci, sprevádzaní veľkým množstvom civilných maď. obyvateľov. Na rozkaz maď. dôstojníka civilné obyvateľstvo sa vzdialilo po upozornení, že nič nesmie od kolonistov kupovať. Obyvateľstvo výzvy uposlúchlo. Každý kolonista musel sa odobrať do svojho príbytku. Dôstojník pozval potom k sebe miestnych maď. civilov (väčšinou zamestnancov z býv. majera) a starostu, ktorému oznámil výpovednú lehotu 3-

hodinová, platiacu pre všetkých kolonistov (Slovákov, Moravanov); táto výzva bola vybudovaná. Nato Slováci žiadali, aby oni smeli zostať, ale ich prosbe nebolo vyhovené a o 13. hod. 10. min. museli už všetci kolonisti opustiť kolóniu len s tými vecami, ktoré v rukách mohli odnieť. Po 13. hod. neručil už voj. veliteľ za životy kolonistov.

Starosta obce, Moravan Huja, bol držaný ako rukojemník u vojakov, ktorým musel svojím životom ručiť za poriadok a pokoj medzi kolonistami, až keď kolonisti boli na hraniciach, bol z obce prepustený. Z kolonistov ostali v kolónii len: Kňazová, Benko a Pagáč Šimon, pretože sa chceli uchýliť ku svojim príbuzným do maď. obce Bellvata.

Slováci - kolonisti, pokiaľ majú majetky kúpené alebo prikúpené z voľnej ruky (od Maďarov), žiadali, aby boli ponechaní aspoň na majetku kúpenom z voľnej ruky, bolo im však oznámené rotmajstrom, že žiaden Slovák nezostane ani na vlastnom majetku. Kolonista Mikláš Rafael, ktorý mal osvedčenie od obce Tonkháza, že sa choval lojálne k maď. obyvateľstvu a že je vlastníkom 36 kj voľnej pôdy, nedostal tiež povolenie na pobyt v kolónii - načo i on odišiel, zvlášť po upozornení, ktoré bolo na vozoch už zhromaždeným kolonistom vyhlásené bubnom: že môže ostať kto chce, nikomu však za jeho život žandárska ani vojenská správa neručí. Vyvážaní boli na svojich vozoch, riadených však maď. kočišmi, ktorí mali kone i povozy priviesť späť.

Hranicu prekročili večer a na veľké prosby, boli ich povozy a kone prepustené do územia slovenského. Kolonisti zdôrazňujú, že kolóniu opustili až po upozornení vojenskej a žandárskej správy, že za ich životy sa neručí. Počas celého preberania kolónie vojskom nesmeli kolonisti medzi sebou hovoriť, alebo k sebe prechádzať.

Podpísaní zdôrazňujú, že zanechali všetky majetky, tak, ako v nich prebývali.

Cestou pri obci Gomba boli vojakmi stiahnuté z voza násilím 2 kolá (bicykle), ktoré so sebou odvážal Osrman Mikuláš v domnienke, že sa mu kolá podarí previezť cez hranice.

Bratislava, 15. XI. 1938

Baroňák Dominik, v. r.

Patyla Štefan, v. r.

Michal Majchrák, v. r.

Mikeš v. r.

Pečiatka

Rudolf Ševčík-Bledavý, v. r.

Jozef Belica, v. r.

Osrman Mikuláš, v. r.

Za správnosť opisu: Ing. Chabiča, v. r.

4. Rabovačka a vyhnanie Žofie Lackovej (dokument č. 8)

Okres: Šamorín.

Kolónia: Hviezdoslavovo.

Žofia Lacková, vdova po Danielovi Lackovi (z Lipt. Sv. Mikuláša).

Narodená 12. II. 1888 v Zdolbudove (bývalé Rusko, teraz Poľsko),

Dňa 17. nov. 1938 dostavila sa do úradovne Národnej rady a udáva:

Majetok, ktorý tam zanechala: 50 kj. ornej pôdy od pozemkového úradu, za ktorý zaplatila 50 000,-Ks a ročné anuity, hospodárske stroje, zariadenie, nábytok a šatstvo.

Majetok musela opustiť, lebo ju maď. vojaci odtiaľ vyhnaní. Ako samostatná vdova mala u seba Alojza Prošňáka a Oľgu Strongovú, ktorých chcela časom adoptovať.

„Dňa 11. novembra prišiel do jej domu jeden maď. dôstojník a 4 maď. vojaci a vyhánali ju z domu, pričom hrubo nadávali. Prišiel ešte i jeden civilný detektív a pýtal sa ma, prečo som ešte neodišla.

Pýtala som sa ho, prečo mám odísť, keď je slov.-maďarská dohoda. Legitimovala som sa mu, a prosila som ho, aby mi dovolil tu zostať do tých čias, kým prídu úrady. On na to, mi povedal, aby som počkala si hodinu, že on ešte príde. O pol hodiny nato prišiel dôstojník s dvoma vojakmi a asi 20 miestnych detí. Žiadal vydať rádio, čo som i urobila a prosila som ho, aby mi dal nejaké potvrdenie, že rádio odobrali. Dôstojník sa na mňa veľmi zúrivo pozrel a jeden z odchádzajúcich vojakov do mňa poriadne strčil. Len čo odišli, *vtrhla tlupa (asi 100 ľudí) - všetko miestni obyvatelia maďarskí - a rozobrali mi všetko, čo som mala. Štyria vojaci, ktorí zostali, prizerali na rabovanie. Izbu, kde bolo rádio, mala som zamknutú. Jeden bývalý sluha zo susedného majera sekerou rozbil dvere. Vojaci však zabránili vojsť tlupe do izby, ale vošli sami, všetko poprezerali a každý si vzal hodiny a podobné cenné predmety. V miestnosti mala som i kufrík, kde som mala zabalené cennosti. Miestne dve dievčatá otvorili tento kufor, pričom vojaci stáli a tiež brali si z neho. V kufre mala som v hotovosti 6 700 Ks, dva zlaté prstene, jeden s briliantovým kameňom, strieborné podstavce pod poháriky, bielizeň a iné. Všetko, čo som mala, pobrali. Všetky straty rátam asi na 140 000 Ks.*

Vojaci tu boli do konca. (Táto rabovačka trvala tri hodiny.) Po rabovačke vojaci ma hneď vyzvali, aby som sa hneď pobrala preč, že nesmiem tu zostať ani minútu. Deti začali veľmi plakať, že si nemajú čo obliecť, a ja som zostala tiež len v tom, čo som mala na sebe. V tom čase prišiel maď. dôstojník, zúrivo pozrel na mňa a dievčaťu povedal, že ak chce, môže tu zostať. Naivné dievča mu povedalo, prečo ja môžem a tetuška nemôže. Dôstojník odišiel a vojaci nás odprevadili smerom k hraniciam.“

Do Bratislavy som prišla dňa 18. novembra 1938.

Bratislava, dňa 21. nov. 1938

Zapísal: O. Plagány

Žofia Lacková. v. r.

5. Vyhnanie Štefana Sečanského (dokument č. 12)

Kancelária Národnej rady v Bratislave

Zápisnica spísaná dňa 21. novembra 1938 v nemocnici milosrdných bratov v Bratislave s kolonistom Štefanom Sečanským, nar. 15. XII. 1878, posledne bytom v kolónii Hviezdoslavove.

Menovaný udáva nasledovné:

Deň si nepamätám, keď prišli maďarskí vojaci, a všetci kolonisti v tento deň už boli odsťahovaní. Ja som sa sťahovať nemohol, pretože som starý a už som ani nevládal. Prišiel ku mne hneď v prvý deň, ako došli maďarskí vojaci, maďarský dôstojník, hodnosť neviem akú mal, ani meno si nepamätám, ale pýtal sa ma, či som Slováč. Či sa chcem vysťahovať alebo nie. Tiež sa ma pýtal, či som legionár. *Na druhý deň prišli traja obyčajní vojaci s puškami a hneď mi prehádzali celý byt. Zobrali všetko, zabili sliepky a u mňa si ich piekli. Moju ženu chceli znásilniť. Ona sa bránila a povedala, že je dva razy operovaná.*

Musela im to ukázať. Keď sa presvedčili, že je to skutočne pravda, tak ju nechali, ale jej povedali, že až ich prezradí, čo chceli spraviť, tak ju zastrelia. Na druhý deň boli zasa u nás tí vojaci, zasa varili si sliepky a bol som už veľmi zronený, preto som si ľahol. O

chvíľu prišli dvaja vojaci a dali mi rozkaz, aby som sa o hodinu vystáhoval. Toto ma už úplne zronilo. Poslal som ženu, aby išla aspoň zohnať niekde nejaký voz. Nemohla, lebo každý sa musel sťahovať. Potom prišiel jeden paholok z Alžbetinho dvora, jeho meno neviem, s vozom pred hostinec a tento naložil moje periny a odviezol nás na hranicu. Tam nás zasa prehliadli a zobrali mi všetky peniaze, asi 300 Ks, a periny mi nechali. Na hraniciach nám to zložili a odniesli sme si to sami, pešo. Na slovenskom území zasa nám to dovezli na voze do Alžbetinho dvora. Tuto som bol jeden deň, a potom som sa 13. XI. odobral do Bratislavy do nemocnice vlakom.

Dňa 19. XI. bola mňa navštíviť tu v nemocnici moja žena.

V Bratislave 21. XI. 1938.

Zápisnicu spísal:

Podpis v. r.

Vyslúchaný nemôže vlastnoručne túto zápisnicu podpísať, pretože pre otras nervov sa mu ruky trasú.

Svedkovia:

Podpisy v. r.

6. Trýznenie Slovákov v Blažove maďarskými vojakmi (dokument č. 13)

Kancelária Národnej rady v Bratislave

Okres: Dunajská Streda.

Kolónia: Blažov.

Ondrej Ofúkaný,

Kolonista z Blažova, not. Dolný Bár.

Narodený 16. mája 1913 v Mestečku, okr. Púchov, slobodný, roľník. Domovská príslušnosť Mestečko, okr. Púchov.

7. nov. 1938 okolo 13. hod. prišli na kolóniu 5 dôstojníci, medzi nimi jeden kapitán. Dvaja vojaci pochodili všetkých kolonistov, odvedli ich na námestie, pričom ich tak bili, že poniektorí krváčali.

Žiadali odovzdať pušky a strelivo, ktoré mala mať miestna strelecká jednota. Keďže zbrane odovzdali kolonisti čsl. vojsku, nemohli ich odovzdať maďarskému vojsku. *Nato maďarskí dôstojníci a vojaci strieľali kolonistom popod nohy a keď ani nato neboli ochotní odovzdať zbrane, ktoré ani nemali, bili ich revolvermi po tvári a po ústach.*

Kolonisti, ktorí mali od čsl. úradov povolenie držať zbrane, museli potvrdenku odovzdať za jednu minútu, ináč im vyhrozovali zastrelením.

Keď väčšinu z týchto kolonistov dobyli, rozpustili ich. Odtiaľ maďarskí vojaci šli do školy, odkiaľ pobrali obrazy, hymny a tabuľu, ktoré odviezli niekam na voze kolonistu I. Heringa.

Asi o 16. hod. popoludní prišla zo susedného majera Mária Nagyová, rod. Marcelová, ktorá nám hovorila, že v Dunajskej Strede rabujú Židov, Baťov obchod, pričom maďarské vojsko pomáha obyvateľstvu a maďarskí žandári sa dívali na celú rabovačku a smiali sa, ona sama si ukradla dva zimmíky. Hovorila ďalej, že maďarskému vojsku a obyvateľstvu bola daná voľná rabovačka, aby vyrabovalo kolonistov.

Vystríhala nás, aby sme utiekli. A skutočne, asi okolo 18. hod. prišlo asi 15 - 20 Maďarov, občanov, ozbrojených palicami a kolmi na kolóniu, ku ktorým sa pridali kolonistov syn, 16-ročný Pavel Krátky, ktorý povzbudzoval tlupu k rabovačke a aby pobili kolonistov. Tlupa sa

vybrala ku kolonistovi Jozefovi Burianovi. Žiadali od neho pušku a revolver. Burian sa zamkol. Naproti tlupe šiel jeho sluha, Maďar Jozef Vég, ktorý žiadal tlupu, aby odišli, prízvukujúc, že J. Burian - jeho gazda - je poriadny človek, nezaslúži si, aby ho vyrabovali. Nato jeden z prítomných udrel Véga trikrát kolom po hlave, ktorý upadol do bezvedomia. Tlupa vošla do maštale a odvieďla odtiaľ tri kravy a odišla smerom na obec Kurt. Dvaja maďarskí občania prišli na bicykloch k Václavovi Olšovi, kolonistovi. Olša zamkol sa do izby, len jeho sluha Maďar bol vonku, na ktorého jeden z rabovačov namieril revolver a vyhrážal mu, aby sa neopovážil pohnúť, lebo ho zastrelí. Zatiaľ druhý zarezal tri kačice. Medzitým Ondrej Ofúkaný, kolonista, poslal svojho sluhu Ludovíta Hanigovského do Blažova k starostovi Štefanovi Patassirnu (nár. maď.) o pomoc. Starosta pomoc odmietol a zdôrazňoval, že za nič neberie zodpovednosť. Matka O. Ofúkaného (rod. Eva Malinčíková) a jeho sestra (Jolana, 11-r.) išli do susednej obce Teberét k starostovi Mikulášovi Miróovi (nár. maď). Žiadali ho o pomoc. Starosta sa vyhovárал, akiste sa obával pomsty svojich súkmeňovcov, lebo on je veľmi seriózny a poriadny človek, nikdy nekrivdil Slovákom, ba i v poslednom čase ich povzbudzoval, aby sa ničoho nebáli, nič sa im nemôže stať. U starostu boli práve asi maďarskí žandári. Eva Ofúkaná požiadala žandárov o pomoc. Títo sa vyhovárali, že sú ustatí. Potom Ofúkaná požiadala o pomoc prítomného učiteľa (maď. národnosti) v Teberéte na tamojšej čl. št. ľud. škole. Učiteľ nahovoril maďarských žandárov a tiež zohnal asi 10-20 občanov z Teberétu a spolu s týmito všetci odišli na kolóniu Blažov, kde urobili poriadok. Vyššie uvedených dvoch zlodějov žandári zatkli. Ondrej Ofúkaný odviezol 6 žandárov a 2 zlodějov do Dunajskej Stredy na bývalú čl. žandársku stanicu. Počul, keď veliaci žandár hlásil prítomnému dôstojníkovi, že *v Eterkarči zavraždili jedného Slováka*, a žiada auto, aby mohol ta ísť vyšetriť vec. Ofúkaný, vrátiac sa z Dunajskej Stredy do Blažova, asi o 5. hod. ráno so svojím sluhom t. Hanigovským vydali sa na cestu do ČSR. Hranice čl. prekročili v obci Nádszegu. Odtiaľ šli s postupujúcim čl. vojskom do Dolných Salíb, tam prenocovali a prišli do Bratislavy 9. nov. t r.

Bratislava, 10. nov. 1938.

Ofúkaný Ondrej, v. r.

7. Rabovanie v Tomášove (dokument č. 14)

Okres: Šamorín

Kolónia: Tomášov.

Úradný záznam.

Dostavili sa na kolonizačný referát Min. zem. dňa 15. nov. 1938 kolonisti zo súkromnej kolónie Tomášov a oznámili:

Vo štvrtok dňa 10. XI. o 4. hod dostavilo sa na kolóniu Tomášov asi 30 maďarských vojakov a obsadilo kolóniu, na čo nastala prehliadka - hľadanie zbraní. K Fridrichovi Pallovi došlo asi 10, pýtali sa po guľomete. *Keď vyhlásil, že u neho niet, bol bitý až krvavel.* Keď zišiel dolu z povaly zakrvavený, rozkázal mu dôstojník, aby si utrel tvár a druhý raz, vraj, dal si pozor, aby zo schodov nespadol. Po prehliadke pýtal sa dôstojník, čo mieni robiť, že či vie, že je to maďarská pôda, že už dávno mal byť preč. On vyhlásil, že do 1-2 mesiacov usporiada svoje záležitosti majetkové a že sa vysťahuje. Dôstojník súhlasil. Ale toto nebolo dodržané. Nato bol kľud celú noc. Na druhý deň o 11. hod. predpoludním prišiel na kolóniu vládny maďarský komisár Rozga, veľkostatkár z Čakane s maďarskými

žandármi, a vyhlásil, že za ich životy neručia, aby za svetla opustili kolóniu, že si môžu vziať so sebou najpotrebnejšie veci, ktoré unesú a peniaze. *Pod ochranou vojska začali kolonistov rabovať, čomu sa museli podpísaní prizerať.* Pán Bedrich Palla bol zavretý do pivnice s bodákom vojaka na prsiach, a pritom mu bolo ukradnuté 800 Ks. U druhých kradli vojaci sami, navádzali maďarských civilistov, aby nekupovali, preto jeden kupoval a štyria kradli. Na p. Františka Zváru vytiahol vojak revolver, keď pýtal za motorku 2500 Ks, ktorá mala cenu 5000 Ks. Vojak však hrozil, aby ju dal len za 1000 Kčs. P. Zvára vyhlásil, že bol nimi vyzvaný, aby vydal všetky zbrane, on oznámil, že nijaké nemá, potom ho vyzvali, aby vyšiel na poval, i tam bola prehliadka, pričom bol bitý po hlave, až skrvavel, lebo vraj bol sokolom. On vyhlásil, že bol u sokolskej hudby, nato im musel i zahrať. Potom odišli a až na druhý deň bola rabovačka skončená, po vyhlásení maď. vlád. komisára, že musia všetci opustiť kolóniu. Čo narýchlo popredali za smiešne nízke ceny, bolo im zasa ukradnuté vojskom na notariáte vo Féle (Pozn.: Tomášov). Nato boli zavretí v maštali od 7. do 22. hod. večer. Sused Ján Černáček dal potom svoj voz, na ktorý naložil všetky 4 rodiny s perinami a niečo šatstva a odviezli ich na čiaru, obsadenú maď. vojskom, odkiaľ museli už pešo do Hideghétu na naše územie. Pretože však p. Zvára má malé dieťa, zostala žena vzadu na hranici. Keď sa vracal pre ostatné veci, bol ešte obratý o peňaženku a prázdne dva kufre, z ktorých bolo všetko vysypané.

Podpísaný p. František Palla (starší) dodáva, že bol tiež bitý a kopaný, hoci je mu 65 rokov. Ostatné je už uvedené. I jemu bolo ešte na hraničnej čiare mnoho vecí ukradnutých. Na hraniciach boli ešte bití pred civilným maďarským obyvateľstvom a dôstojník vyhlásil, že žiaden kolonista nesmie na zabranom území zostať, že všetci sú svine, či Čech alebo Slovák. Špunda, v. r.

František Zvára, v. r.

František Palla, v. r.

Za správnosť opisu: Ing. Chabiča.

Pečiatka.

8. „Oslobodenie“ Šamorínskeho okresu (dokument č. 16)

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Šamorín

Kolónia: Belová Ves.

Daniel Bučenec,

učiteľ na št. ľud. škole v Belovej Vsi, obec Tonkháza.

Narodený 28. okt. 1914 v Turej Lúke, okr. Myjava, príslušný na Myjavu.

Vyššie menovaný dostavil sa dňa 11. nov. 1938 do úradovne Slov. odb. Národnej rady v Bratislave a udáva nasledovné:

V susedných kolóniách: Macov, Šül, Veľký Lég, Fakov, Vrbina, Sedín, Hajmáš a Hviezdoslavovo boli rabovačky, lúpeže, krádeže a podpaľovanie. Občania sa proti týmto zločinom nemohli vôbec brániť.

Týchto zločinov dopustili sa miestni a okolití občania Maďari. V kolónii Veľký Lég a Macov bolo občanom úradne doručené, že sa majú vysťahovať behom 24 hodín a že nesmú so sebou nič vziať, len čo si odnesú na chrbte. Toto vyzvanie im doručili maďarskí žandári. Okrem žandárov sú v týchto dedinách i členovia „szabad csapatok“ (slobodné oddiely). Dupočuli sa, že v susednom majeri (Rónapuszta), kde tiež sú slovenskí kolonisti, maďarské vojsko bez hocijakých náhrad bralo pšenicu, kukuricu, seno, slamu atď. Miestni

občania (Maďari) kradnú kone a ostatný dobytok za prítomnosti maďarských vojakov. Keď sa Slováci žalujú maďarským žandárom a dôstojníkom, odbijú ich, že nemajú na to času. *Jozef Jánoš, rím. kal farár v Blahovej dedine (ktorý zostal na mieste), keď sa dopočul o prenasledovaní a obkrádaní Slovákov, išiel za posl. Szüllóom žiadať ho o zakročenie, Szülló ho odbil, že sa nedá nič robiť. Toto sa stalo 9. nov. 1938 na statku Szüllóho v Szent Antale na Žitnom Ostrove. Na pozvanie kolonistov z Belovej Vsi prišlo asi 30 maďarských vojakov s 3 dôstojníkmi - 8. nov. t. r. asi o 9. hod. - do kolónie a v miestnosti Potravného družstva Hanza ich pohostili. Tejto hostiny zúčastnil sa i učiteľ . D. Bučenec. V rozhovore s kapitánom mu bolo naznačené, že nebude i naďalej vyučovať po slovensky.*

D. Bučenec, v. r.

9. Olúpenie Pavla Pavloviča (dokument č. 17)

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Dunajská Streda.

Obec: Dunajská Streda.

Pavel Pavlovič z Dunajskej Stredy,

narodený 8. januára 1905 v Sitnianskej Lehote okres Krupina a

Michal Straneva z Dunajskej Stredy, narodený 14. septembra 1904 v Čiernom, okres Čadca, dostavili sa dňa 21. XI. 1938 do úradovne Národnej rady čsl. a udávajú nasledovné:

Maďarské vojsko obsadilo Dunajskú Stredu 6. novembra. Dňa 14. nov. t. r. prišiel do domu jeden maďarský žandár a vojak, a odvedli nás na okresný úrad. Cestou na nás veľmi nadávali. Tu nás od 8. hod. rannej do 16. hod. večernej nechali na dvore čakať bez jedla. Konečne jeden žandár nás vyzval, aby sme sa za 48 hodín vysťahovali do Československa.

15. novembra okolo 10. hod. prišiel pre nás jeden žandár, odvedol nás na okresný úrad, kde nás znovu vyzvali, aby sme hneď opustili Maďarsko. Odnieť môžeme si len toľko, čo na rukách unesieme. Potom nás odvedli na stanicu, *kde nás do naha vyzliekli. Hľadali peniaze a zbrane. Peniaze nám vzali, pánu Pavlovičovi vzali 3500 Ks a Stranevovi 1500 Ks. Potom nás vlakom odviezli do Úzoru, tu nás držali od rána do večera, odkiaľ nás pešo prehnanli smerom k čsl. hraniciam na Alžbetin dvor.*

Pavlovič žiadal žandárov, aby mohol ísť pre svoju manželku, ale nebolo mu to dovolené, ba za to ho žandár vyfackal.

Zapísal: P. Kešiar.

Pavel Pavlovič, v. r.

Michal Straneva, v. r.

10. Maďarskí dôstojníci predstavujú sa Slovákom (dokument č. 18)

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Dunajská Streda.

Obec: Blažov.

Marek Dubina,

učiteľ na Štátnej ľudovej škole v Blažove.

Narodený 26. apríla 1911 v Malých Kršteňanoch, okres Topoľčany, slobodný. Bol prítomný, keď maďarské vojsko došlo do Blažova a udáva nasledovné:

7. novembra t. r. asi o 12. hod. prišlo maďarské vojsko do obce Blažov a vyzvalo občanov, aby odovzdali zbrane. Keď kolonisti povedali, že zbrane nemajú, *postavili ich do radu a začali ich maďarskí dôstojníci biť po ústach s revolvermi tak, že niekoľkým zuby vybili. Keď ich takto dobili, odišli. Po ich odchode prišli občania maďarskej národnosti zo susednej obce Kürt (Ohrady) a vyrabovali Slovákov i Moravanov – kolonistov. Títo maďarskí občania boli ozbrojení revolvermi. V utorok bol pokoj, v stredu tiež.*

Marko Dubina opustil obec Blažov v stredu popoludní o 15. hod. s vedomím maďarského vojska a žandárstva, ktoré ho prepustilo cez demarkačnú čiaru.

Bratislava, dňa 10. XI. 1938.

Dubina Marek, v. r.

11. Znásilnenie Z. S. maďarskými vojakmi (dokument č. 20)

Kancelária Národnej rady v Bratislave.

Okres: Šamorín.

Kolónia: Hviezdoslavov.

Z. S., manželka kolonistu z Hviezdoslavova, dostavila sa dňa 21. novembra 1938 do tunajšej úradovne a udáva nasledovné:

„Dňa 11. novembra dopoludnia o 11. hodine prišlo do obce maďarské vojsko. Ja a môj muž šli sme pred dom a dívali sme sa. Hneď prišli k nám a pýtali sa môjho muža, či je legionár. Keď povedal, že nie, tak s namierenými bodákmi proti nemu vyhrážali sa, že ak nepovie pravdu, tak ho prebodnú. Vraj prečo i on sa nevystaľoval, a nadávali mu do smradľavých Slovákov. Ja i môj muž sme sa veľmi zľakli a nevedeli sme čo robiť. *Večer, keď som krmila dobytok v maštali, prišiel ku mne jeden vojak a bez slova ma znásilnil. Chcela som volať o pomoc, avšak vojak mi pohrozil, že ak budem kričať, prebodne ma bodákom a zapchal mi rukou ústa.* Dvaja vojaci boli v maštali, tí mi však nič neurobili. V tom čase bola v maštali veľká tma, lebo vojaci lampu odstránili. Išla som potom do izby, tam bolo 5 maďarských vojakov, pýtali sa ma, že prečo plačem, ja však som od veľkej hanby mlčala.

Dňa 12. novembra prišiel k nám jeden dôstojník a vyzval nás, aby sme si pobrali najnutnejšie veci a behom jednej hodiny opustili dom a odišli na Slovensko. Môj muž, ktorý je ešte od svetovej vojny nemocný, prosil, aby nám povolil viac času, pretože nemôže tak rýchlo odísť. Dôstojník mu však pohrozil, že ak ihneď sa nepoberie, zabije ho na mieste. Teda sme sa pobrali a sadli sme si na voz, poprosila som dôstojníka, aby mi dovolil aspoň jednu kravu odvieť. Jeden vojak mi povedal, že si môžem prísť pre kravu. Ja som šla, ale do maštale ma nepustili. Pred mašťalou stál jeden pán, ktorý mi dával 1300 Ks za všetky 4 kravy, ktoré som mala v maštali. Upozornil ma, aby som si dala dobrý pozor na peniaze a ich dobre schovala. Peniaze som schovala, čo videli i dvaja prítomní vojaci, sadla som na voz vedľa môjho muža a dvaja vojaci s nasadenými bodákmi odvedli nás smerom k česko-slovenským hraniciam pri Alžbetinom dvore. Asi 3/4 hodiny od hraníc zosadili nás z voza, zobrali mi peniaze a vyzvali nás, aby sme peši prešli do Česko – Slovenska.“

Z. S. rod. K., narodená na svätodušný piatok pred 55 rokmi v Kšínnej, okres Bánovce.

Bratislava, dňa 21. novembra 1938

Z.S., v.r.

12. Mučenie prof. Karola Boška (dokument č. 25)

Výťah zo zápisnice spísanej s profesorom Karolom Boškom.

„17. apríla 1939 sedel som v hostinci pána Antalíka v Šuranoch s jedným kolegom-učiteľom Maďarom, ktorý bol práve pridelený na tamojšiu meštiansku školu z Komárna. Zväčša sme sedeli, popíjali víno a zábavu vôbec nepozorovali. Niekoľko ráz som si po slovensky zaspieval a zatancoval so známymi dievčatami. Jedno z týchto dievčat sa veľmi dobre zabávalo s maďarskými vojenskými šoférmi. Asi o 23. hodine prišla patrola a týchto dvoch šoférov odviedla.

Asi o štvrtý hodiny nato bola záverečná hodina. Všetko opustilo miestnosť. My dvaja, ktorí sme tam bývali, zostali sme ešte niekoľko minút. Kolega ma vyzval, aby sme sa išli prejsť, že je pekný večer.

Tak sme vyšli a na môj návrh išli sme smerom na Kostolný Sek.

Nešli sme ani 200 metrov, keď zrazu za nami sa ozvala vojenská patrola, ktorá nás už hľadala v hoteli. Zastavili sme sa a opýtali sa, čo chcú. Kolegu jednoducho zahnali, že môže odísť, že potrebujú iba mňa. Kolega sa vzdialil a vtedy bez akéhokoľvek vysvetľovania alebo opýtania, všetci traja sa do mňa pustili a začali ma biť. Viedli ma na ľudovú školu, kde bolo ubytované vojsko. Celou cestou ma bili, takže som bol celý krvavý a sotva som stál na nohách. Tam ma odovzdali strážni, ktorá mala dávať pozor na mňa, aby som rovno držal hlavu a keby mi klesla, mali ma vždy pichnúť bajonetom. *Takto som tam sedel vyše hodiny a každý vojak, ktorý tam bol ubytovaný, mohol mi dať facku, len preto, že som na otázku, akej som národnosti, odpovedal, že Slováč.* Potom zasa prišla patrola, vyviedla ma von pred školu a tam ma začali mlátiť kolbami, rukami i kopáť nohami, takže som klesol na zem. *Bol som už tak dobitý, že som sa nemohol ani na nohy postaviť.* Medzi bitím mi povedali, že ma bijú preto, že som urazil vojakov, ktorí sa bavili v hostinci u p. Antalíka tým, že sme provokatívne spievali slovensky. Potom ma pustili a rozkázali mi, aby som utekal rovno domov. Prišiel som k p. Antalíkovi, ukázal som sa mu ako vyzerám, potom som išiel do svojej izby a požiadal kolegov tam bývajúcich, aby mi išli po lekára.

Ráno som išiel do ústavu, kde ma videli ďalší kolegovia, aj riaditeľ gymnázia Dr. Hudec, ktorý ma hneď odviedol k lekárovi. Šuriansky lekár k prehliadke zavolať si obvodného lekára z Nových Zámkov, aby vysvedčenie bolo vieryhodné. (Vid' opis vysvedčenia).

Zatiaľ ma už hľadali žandári, našli ma u lekára a k prehliadke zavolať aj dvoch vojenských lekárov. Potom ma žandári odviedli na žandársku stanicu, odtiaľ na obecný dom, kde spísali protokol. Tam však bolo už udané celkom iné, než ako hovorili vojaci, keď ma bili. Udané bolo, že som vraj povedal na vojenskú patrolu nejaké urážlivé slovo. Tú noc som spal na obecnom dome pod žandárskym dozorom. Na druhý deň ráno ma žandári odviedli do Rábu do politického väzenia. Tam som bol asi dve hodiny, potom ma zavolať na vyšetrovanie. Sudca, ktorý ma vypočúval, bol celkom rozumný človek, videl, že celé udanie je veľiká hlúposť a po výsluchu ma hneď prepustil. Ešte ten večer bol som v Nových Zámkoch, tam ma však znova chytila polícia, pretože som vraj utiekol z väzenia a predviedla ma na kapitanát. Keď som im ukázal prepúšťací list, tak ma pustili.“

13. Martýrium Jozefa Baloga, farára v Košickej Novej Vsi (dokument č. 88)

Vo februári 1939 previezli neb. Jozefa Baloga z košickej nemocnice do prešovskej. Bol mojím dôverným priateľom a 10 rokov sme spolupracovali v Košickom okrese na poli

cirkevnom a národne-slovenskom. Nebohý mal v Košiciach otca a sestru, preto neodchádzal pred príchodom Maďarov.

Z prešovskej nemocnice mi ťažko chorý odkázal, aby som ho navštívil. Vtedy mi o svojom utrpení po príchode maďarského vojska do Košickej Novej Vsi povedal toto:

„V deň príchodu maďarského vojska do Košickej Novej Vsi dedina bola ozdobená maďarskými zástavami. Večer bola slávnostná večera v rím.-kat. škole, ktorú horlivo pripravovali renegáti-učítelia, hlavne učiteľ Kuca a iní.

Na tú večeru zavolali i mňa. Šiel som na tú večeru s úmyslom, že získam priazeň veliteľa dôstojníkov maďarského vojska, istého majora. Počas večere veliteľa a dôstojníkov maďarského vojska pozdravil učiteľ Kuca renegátsky. Dôstojníkov som pozdravil i ja, ako miestny farár. Povedal som, že maďarská vláda dá Slovákom v ich novej vlasti všetko, čo prisľúbil v Košiciach p. Horthy. Môj pozdrav v záujme Slovákov sa nepáčil prítomným, lebo ani štrngnúť si nechceli so mnou. P. major vo svojej odpovedi ma ubezpečoval, že „rövid idón belül a tisztelendó úr szülóvárosában is lengeni fog a magyar zászló - o krátky čas aj v rodnom meste dôstojného pána zaveje maďarská zástava“, vo Vranove. Čoskoro som odišiel bez rozlúčky, ale spoločnosť zostala jesť a piť.

Už v noci po hostine vyspevovali mi pod oblokmi maďarské piesne. *Potom pravidelne každý večer celá tlupa nahuckaných vojakov chodila po dedine a strašným revom spievala maďarské piesne a okolo deviatej došla pod faru, spievali hnusné piesne, kričali, že „az a tót pap még mindig itt van - ten kňaz Slováka ešte je vždy tu“ a podobne.*

Už druhý deň po príchode maďarského vojska do dediny prišli na faru maďarskí žandári vyšetriť vec, lebo som podľa ich žaloby 5. a či 6. novembra slúžil smútočnú sv. omšu a dal som aj zvoniť, čím som vraj dal najavo nie radosť nad novými pomermi, ale žiaľ. Oznamovateľa nepotrebujem vedieť, ale mám povedať, či bola čierna sv. omša a či som dal zvoniť alebo nie. Žandárom som povedal, že čiernu svätú omšu som ešte v septembri sľuboval odslúžiť istej rodine, ktorá žiadala u mňa čiernu sv. omšu za zomrelých svojej rodiny. A je zvykom vo fare, že na výročný deň smrti po sv. omši sa zvoní. A že pravdu hovorím, ukazoval som žandárovi svoju úradnú knihu prijatých peňazí na sväté omše.

Po tejto žandárskej návšteve večer už nielen spev a revanie bolo okolo fary, ale už aj strieľanie.

Znova ma vyšetrovali žandári, že som medzi študentmi a mládežou hovoril proti maďarskému štátu. Zbytočne som dokazoval, že s nikým nehovorím, lebo som chorý a z domu nevychádzam.

Dni a noci sa míňali, ale som nespál a nejedol. Cítil som, že moje nervy to nevydržia. *Jeden večer, 20. novembra 1938, bol znova vresk okolo fary. Vetrál som izbu. Šiel som zavrieť oblok a vtom zahvíždí mi okolo hlavy guľka z revolvera. Oblok som ešte zavrel, ale vtom ma sily úplne opustili a spadol som. Z bezvedomia som sa prebral až nad ránom. Služobné dievča pripravilo ma do nemocnice, kde lekári zistili, že môj zdravotný stav je veľmi ťažký. V nemocnici nebolo lekárov a ani sestričiek ošetrovateliiek, lebo nový maďarský personál nebol ešte na mieste. Preto som si žiadal, aby ma sestra previezla do prešovskej nemocnice. Tak som sa dostal sem. A tu mi je dobre, lebo som doma medzi svojimi. Ty, priateľu, si dobre urobil, že si včas odišiel, a zachránil si si zdravie a život. Nemyslel som, že maďarská správa je tak bezohľadná a krutá. Zničila ma. Ale vďaka Bohu, že aspoň toľko sme si obránili z našej drahej slovenskej zeme, že mám kde pokojne skonáť. Chceme ležať vo svojom rodisku.“*

O niekoľko dní dokonal. Nebohý vdp. Balogh bol človek šľachetnej povahy, preto ani neprezradil veľkosť svojho utrpenia, ktoré mu pripravili Maďari ako statočnému slov. kňazovi. Báli sa ho, lebo i ako kňaz i ako Slováka bol vysokovážený na okolí.

Slov. Raslavice 14. 1. 1940.

Michal Adam, dekan-farár

14. Väznenie a týranie Dr. Jozefa Katonu (dokument č. 93)

Správa Dr. Jozefa Katonu z Ťahanoviec pri Košiciach, toho času poštového komisára ministerstva dopravy a verejných prác v Bratislave, o väznení v Maďarsku.

Po viedenskom rozhodnutí zostal som vo svojom rodisku v Ťahanovciach pri Košiciach. V Ťahanovciach totiž mám rodinný majetok (dom a pozemky). Moja matka, 70-ročná vdova (trvale nemocná), roľníčka Júlia Katonová, rodená Borovská, bola stále od skončenia mojich štúdií odkázaná jedine na mňa. Nemohol som ju vtedy ani opustiť, ani s ňou narýchlo evakuovať a všetok majetok tam nechať. Musím podotknúť, že nedávno pred viedenským rozhodnutím prišiel som domov z vojenskej služby za mobilizácie so zápalom nervu v ľavej ruke a krku, ktorý som získal z nachladnutia počas vojenskej služby. Po príchode domov som bol zvolený za predsedu Slovenského národného výboru v Ťahanovciach. Toto uvádzam preto, lebo to bolo pozdejšie hlavným dôvodom toho, že som sa pred maďarskými úradmi (žandárstvom a políciou) stal hneď od začiatku naprosto nespoľahlivým. Ťahanovce sú čisto slovenská obec asi s 3000 obyvateľmi.

Zostal som teda doma v Ťahanovciach v nádeji, že budem môcť tam žiť, pracovať a živiť naďalej svoju 70-ročnú matku. Ako poštový úradník prihlásil som sa do služby (12. novembra 1938) a bol som spočiatku aj skutočne v službe ponechaný. (Do 21. februára 1939.)

Hneď po príchode do Ťahanoviec maďarskí žandári začali vyšetrovať moju činnosť ako predsedu národného výboru a potom z nespočetných údajne trestných činov, z ktorých ma obviňovali väčšinou dosiaľ mne neznáme osoby.

V dôsledku toho, že na Vianoce 1938 bola v Maďarsku vyhlásená amnestia z politických trestných činov, spáchaných na obsadenom území pred viedenským rozhodnutím, nebol som naďalej vyšetrovaný z takýchto trest. činov, ale bol som vyšetrovaný a policajne zadržovaný potom z rôznych trestných činov, ktorých som sa mal dopustiť po viedenskom rozhodnutí. V skutočnosti v očiach maďarských bezpečnostných úradov dopúšťal som sa trestných činov proti maďarskému národu a štátu tým, že som za stáleho spojenia so sekretariátom Slovenskej ľudovej strany v Košiciach (s p. Dr. Paškovičom, vdp. Kapušanským, Tkáčikom, Ing. Fischofom, Dr. Böhmom, Babulom, Dr. Brezenským atď.) pracoval za sväté práva slovenskej národnej skupiny v Maďarsku a to najmä vo svojom rodisku v Ťahanovciach.

Bol som činný pri obnovovaní Slovenského katolíckeho kruhu v Košiciach a pri zakladaní obvodného sekretariátu Slovenskej ľudovej strany v Košiciach. Hlavnou mojou snahou bolo však, aby som za stáleho styku so sekretariátom v Košiciach založil miestny sekretariát strany v Ťahanovciach, kde hneď od začiatku Maďari podplácali rozličných ľudí, aby založili maďarskú Národnú stranu. Svoju činnosť v Ťahanovciach som prevádzal hlavne s tamojšími roľníkmi, starými osvedčenými členmi HSLS, ako aj s p. učiteľom Michalom Groškorn, s pošt. úradníkom Jánom Vargom a niektorými študentmi. Snažili sme sa všemožne, aby sme zabránili lákaniu našich ľudí do maďarskej strany. Bránili sme našich ľudí pred všelijakými intrigami maďarskej byrokracie (napríklad pri sčítaní ľudu) a vystríhali sme najmä študujúcu mládež pred nerozvážnymi činmi, aby sme ju uchránili od známeho bitia maďarskými žandármi.

Ako príklad maďarských intríg môžem uviesť sčítanie ľudu na obsadenom území v decembri 1938. Vtedy napríklad v Ťahanovciach bolo (bubnovaním) vyhlásené, aby každý, kto býva v Ťahanovciach, šiel sa hlásiť do miestností ľudovej školy. Nikto nevedel o čo vlastne ide. Bol som tam medzi prvými a zistil som po prvý raz v živote maďarský spôsob sčítania ľudu. Sčítací komisár pri zapisovaní v rubrike o národnosti pýtal sa našich roľníkov (ktorí zrejme nevedeli o čo ide), či vedia po maďarsky. Kto povedal, že niečo rozumie, bez všetkého komisár zapísal mu národnosť maďarskú. Museli sme preto hneď tajne - v noci - plagátmi i nápismi na stenách domov ľud poučiť o čo ide, aby si pri sčítaní nechali správne zapisovať svoju slovenskú národnosť.

Takúto činnosť ovšem maďarské úrady mi nijako nemohli odpustiť, a preto ma museli z Ťahanoviec odstrániť. Pravda, nech sa v Ťahanovciach vyskytol akýkoľvek prejav rozhorčenosti proti maďarskej brutalite (napríklad 22. januára 1939 zaspievala sa „provokatívne „ slovenská hymna v kostole po omši, často boli po Ťahanovciach rozhádzané rôzne letáky, atď.) za pôvodcu všetkého pokladali hlavne moju osobu, ako jediného z vysokoškolákov, ktorý zostal v Ťahanovciach. Hľadali preto proti mne dôkazy, ale tie sa im nemohli podariť, lebo ich ani nebolo. Žandári, detektívi, dokonca i vojaci robili v mojom byte časté domové prehliadky. Zadržovali ma na polícii, vypočúvali deň-dva, ale vždy ma zasa pustili pre nedostatok dôkazov. Do konca januára 1939 bolo proti mne zavádzané jedno vyšetrovanie za druhým, pri ktorých so mnou ľudsky zaobchádzali, ba dokonca vypočúvali ma v mojom materskom jazyku slovenskom (vypočúval ma skoro vždy istý detektív menom Szabó). Nakoľko nikdy nič trestného mi nemohli dokázať, vždy ma po vypočutí zasa prepustili.

Až 9. februára 1939 bol som predvedený spolu s poštovým úradníkom Jánom Vargom na policajné riaditeľstvo v Košiciach, kde nás obidvoch súčasne hneď po príchode konfrontovali s istým chlapom a ženou, ktorých som vôbec nepoznal. Vyšetrujúci policajný úradník pýtal sa ich, ktorý z nás dvoch vraj verejne nadával na Maďarov. Po krátkom rozmýšľaní ukázali obidvaja na Vargu. Policajný úradník spísal s nimi protokol a zasa mňa i Vargu prepustili. Na to 13. februára 1939 ráno asi o pol 9. hodine prišli ku mne do úradu dvaja detektívi spolu s prednostom prezídia riaditeľstva pôšt v Košiciach Dr. Kákošim a prednostom oddelenia, v ktorom som konal službu, Dr. Plachým (obidvaja poštoví radcovia) a hneď ma vyzvali, aby som dal ruky hore. Urobil som tak. Poprezerali ma celého až do spodného šatstva. Potom poprehliadali v kancelárii všetko, ešte aj úradné spisy. Po prehliadke, pri ktorej nič nenašli, jeden z detektívov sa ma pýtal, akej som národnosti. Keď som mu povedal, že som Slováč, začal na mňa - pred obidvoma prednostami - kričať, že vraj čo tu chcem, keď som Slováč, prečo som vraj neišiel za svojimi Čechmi. Osmelil som sa mu povedať, že som rodák z Ťahanoviec, kde sa narodili, žili a umreli všetci moji predkovia. Nato vykričkol na mňa, že mi ukáže na polícii, čo som. Potom mi oznámil, že ma vyhlasuje v mene maď. kráľ. zákonov za zatknutého a vyzval ma, aby som hneď šiel s nimi. Pri odchode mi ešte rázne nariadľoval, aby som počas cesty na políciu šiel medzi nimi dvoma pokojne, lebo ináč (a ukázal mi revolver) keby zbadal, že sa pokúšam o útek, ihneď ma na mieste zastrelí. Na policajnom veliteľstve voviedli ma už nie do miestností, v ktorých ma predtým vypočúvali, ale do jednej z väzenských ciel, kde som zostal sedieť asi poldruhej hodiny. Po uplynutí toho času prišiel ku mne do cely jeden uniformovaný policajt, ktorý sotva otvoril dvere, zakričal na mňa po maďarsky, či neviem vstať do pozoru, keď sa na mňa pozerá maďarský kráľovský policajt.

Vstal som, policajt prišiel až ku mne a s nadávkami do bűdös kutya tótov ma priamo vystrkol z cely na chodbu, že vraj ma predvádza na výsluch. Keď som prišiel do vyšetrovacej miestnosti, tu už boli asi štyria detektívi a jeden z nich, ten ktorý ma zatýkal v úrade, hneď začal mi rovnako do očí nadávať a päšťou hroziť, aby som teraz povedal, čo

som. Keď som povedal, že som doktor práv, *udrel ma po tvári* a znova sa ma pýtal, čo som. Nato som mu povedal, že som poštový komisár. Vykríkol na mňa, ako sa opovažujem vyháňať sa odpoveďou na otázku maďarského kráľ. policajta, keď viem, že sa pýta na národnosť *a znova ma udrel po tvári*. Tu som mu povedal, že veď neviem ináč hovoriť len po slovensky, teda som Slováč. Priskočil ku mne teraz aj druhý detektív *a aj ten ma udrel niekoľko ráz s výkrikmi, že zo mňa vyženú toho Slováka*. Konečne započal výsluch. Pýtali sa ma, kto pomaľoval steny domov v Ťahanovciach protimaďarskými heslami, kto nahuckal Ťahanovskú mládež, aby provokatívne spievala v kostole slovenskú hymnu a kto rozhadzuje po Ťahanovciach slovenské letáky. Ukázali mi pri tom na niekoľko letákov. Na všetky otázky som odpovedal: „Neviem“. *Nato začali ma zasa biť, aby zo mňa vynútili priznanie*. Keď som sa ani tak na nič nepriznával, ukázali mi na stole hromádku papierov s otázkou: „a toto je čo?“ Až teraz som sa dozvedel, že súčasne s prehliadkou v úrade bola aj prehliadka v mojom byte, pri ktorej zabavili „závadný“ materiál, ako niekoľko listov od priateľov a Ťahanovčanov zo Slovenska, niekoľko decembrových čísel „Slovenskej pravdy“, vianočné číslo Slováka a akýsi list v úradnej obálke s hlavičkou „Honvédi minisztérium Budapest“. Tento list som totiž dostal od starostu Ťahanoviec Františka Borovského deň predtým, aby som ho odovzdal nášmu notárovi v Košickej Novej Vsi, kam som náhodou šiel si vyzdvihnúť rodný list. Nakoľko som sa z Košickej Novej Vsi (kde už notár pozrúc sa do listu vrátil mi ho s tým, že už také veci má, aby som to vraj vrátil späť richtárovi) vrátil domov len neskoro večer, nemohol som list odovzdať richtárovi a ráno ponáhľajúc sa do úradu, som naň zabudol. V liste údajne boli nejaké plány pre protiletectkú obranu civilného obyvateľstva. Detektívi mi do očí tvrdili, že som si to všetko odpísal a odkreslil a poslal na Slovensko. Som presvedčený, že list mi bol podstrčený, aby maďarské úrady mali proti mne konečne nejaký dôkaz. Potom ukázali mi akýsi anonymný list adresovaný na Duffer Jánoša, Hernádtihány (Ťahanovce). V tomto liste bolo zasa nadávané Dufferovi do maďarónov a zradcov slovenského národa (Duffer je totiž pôvodom Slováč od Michaloviec, manželku má však Maďarku, je asi od polovice roku 1937 učiteľom - organistom v Ťahanovciach a od príchodu Maďarov do Ťahanoviec je zúrivým Maďarom a prenasledovateľom všetkého, čo je slovenské). Rovnako bolo v tomto liste ostro nadávané na Maďarov. Detektívi mi hneď tvrdili, že majú proti mne dôkazy, že tento list som písal ja. A aby ma prinútili sa priznať, ukázali mi hárky papierov, ktoré zhabali u mňa a ktoré proti svetlu boli úplne zhodné s papierom anonymného listu. Poznamenal som, že hárky kancelárskeho papiera kupoval som u papiernika Gotterera v Košiciach a ktokoľvek si tam papiere nakúpil, musia byť toho istého druhu. Taký istý papier teda mám nielen ja, ale zaiste i veľmi mnoho iných ľudí. Vypytovali sa ma potom, čo som písal na Slovensko, po kom alebo akým spôsobom a komu som listy zasielal. Odpovedal som, že zásadne píšem len známym a priateľom o všedných veciach a poštou. Keď som sa k ničomu nepriznával a ani zo špionáže ma nemohli usvedčiť, lebo nakoniec i Ťahanovský richtár i košicko-novoveský notár museli potvrdiť pravdivosť mojej výpovede a z ničoho ma nemohli priamo usvedčiť, ponúkali mi veľkoryso 20 pengő pokuty s naprostým vyrovnaním vecí, len aby som sa k niečomu priznal, hlavne však k tomu, že ja som písal anonymný list a že som si odkreslil a odpísal spomenutý úradný list. Samozrejme k ničomu som sa nemohol priznať, len som žartovne poznamenal, že som doktor práv a viem čo by znamenalo pre mňa takéto priznanie. Nato ma začali vypočúvať zo všelijakých trestných činov, ktorých som sa mal údajne dopustiť voči vojenskej posádke v Ťahanovciach (musím poznamenať, že vtedy práve Maďari robili vojenské prípravy na hraniciach na napadnutie Slovenska). Ale ani tu ma nemohli z ničoho usvedčiť, ani som sa k ničomu nemohol priznať. Konečne začal čítať jeden z detektívov akýsi protokol o trestnom udaní na mňa. Protokol bol napísaný 11. februára 1939 a podpísaný Duffer Jánošom. Jasne som to videl, lebo detektívi to predo

mnou nijako netajili. Žiadal som preto, aby som s Dufferom bol konfrontovaný. Na druhý deň skutočne som bol s ním konfrontovaný, pričom priamo bezočivo tvrdil, že všetkého zla a národných nepokojov v Ťahanovciach som ja pôvodcom. Nakoľko však prostredníctvom Dufferovho svedectva nič trestného mi nemohli dokázať, už *14. februára bol som zasa na slobode.*

Prišli fašiangy 1939. Dňa 19. februára 1939 bol v Slovenskom katolíckom kruhu v Košiciach usporiadaný fašiangový večierok, na ktorom v jednej uzavretej miestnosti sme si spievali s niekoľkými študentmi a niektorými z vedúcich kruhu, slovenské piesne a pochody. Naraz sa dvere otvorili a v nich sa objavil detektív, ktorý ma pred niekoľkými dňami zatýkal. Nepovedal síce nič, len sa usmial a zasa odišiel. 21. februára 1939 prišli však pre mňa do úradu zasa detektívi a ako zatknutého ma odviekli na policajné riaditeľstvo, kam priviedli aj pošt. úradníka Jána Vargu, pošt. úradníka Františka Mneca (toho času v Prešove) a ešte jedného pošt. úradníka, ktorého meno neuvádzam, nakoľko je v službách maďarskej poštovej správy a ako ho poznám, cíti naozaj po slovensky. Všetkých štyroch nás konfrontovali zasa s tým chlapom a ženou, ktorí zasa ukázali na Vargu, že verejne nadával na Maďarov. Nato vošiel do miestnosti istý Žid Németh, ktorého som v živote nikdy nevidel a ktorý mi do očí tvrdil, že na vlastné uši počul, ako som verejne vraj použil výraz: „tí sakra Maďari!“ Je to výraz český, ktorý neznamená vlastne nič urážajúceho. Je to tak špeciálny český výraz, že už i to je nelogické, aby ho rodený Slováč ako vážne myslenú nadávku použil. Ostatne z celého bolo vidieť, že Žid Németh bol najatým svedkom.

Konečne teda Maďari mali proti mne rukolapný dôkaz a detektívi okamžite ma prehlásili za definitívne zatknutého. Rozumie sa, že už po druhý raz sa dokázalo, že i Varga nadával na Maďarov a museli ho tiež zatknúť. Nedbali na to nič, že pri prvom dôkaze proti Vargovi o zatknutí sa ani nezmenili. Preto pokladám za pravdepodobné, že pri prvej konfrontácii 9. februára 1939 len omylom netrafili svedkovia poukázať na mňa. Odviekli nás obidvoch do väzenských ciel. Asi pol hodiny potom, čo som bol zavretý do cely, prišli ku mne dvaja uniformovaní policajti. Sedel som na doske. Jeden z nich bez slova prišiel až ku mne, jednoducho ma *chytil za prsia, trhavým spôsobom zdvihol ma z dosky a celý spenený na mňa kričal, že som vraj tam už ako doma a stále ešte neviem, že keď sa na mňa pozrie maďarský kráľ. policajt, že sa mám hneď postaviť do haptáku. Nehovoril som nič, len som stál pred ním. Kričal, až pľul mi do tváre, pričom mi stále nadával do büdös tótov. Chcel som sa mu vymknúť, ale vtom ma udrel do tvári päšťou, že som sa potkol na doske, prevrátil a silne udrel hlavou do steny. Nevieť ako, ale spamätal som sa až na chodbe, keď ma pažbou pušky bil do chrbta pri predvádzaní na výsluch.*

Vo vyšetrovacej miestnosti boli zasa asi štyria policajní úradníci, ktorí *ma privítali hneď s nadávkami, že konečne mi ukážu, čo je maď. kráľ, polícia.* Znova mi všetko, z čoho som už bol niekoľkokrát vypočúvaný, kládli za vinu. Nemohol som sa ani teraz k ničomu priznať. Sťažoval som si však na bitie, ale oni sa mi len vysmievali s poznámkou, že som predsa doktor práv, a preto mal by som si vraj uvedomiť, aké to môže mať pre mňa následky, že obviňujem úradné osoby. *Vypočúvanie sa striedalo skoro každú pol hodinu za neustálej bitky.* Na druhý deň bol som už celý zničený a osmelil som sa od policajta pýtať aspoň vodu, lebo po celý čas nedali mi ani jesť, ani piť. Policajt sa však na mňa rozkríkol, že už by som si mal uvedomiť, že som v rukách maďarskej kráľ. polície a nie na víkend, ani nie niekde vo výletnej reštaurácii, kde by ma oni mali obsluhovať. Na tretí deň na samé poludnie spýtali ma i s poštovým úradníkom Jánom Vargom a viedli ostentatívne cez mesto pod bodákmi do súdneho väzenia krajského súdu. Môžem povedať, že tu už som sa mal „lepšie“. Konečne mohol som nájsť ilegálny spôsob, dať znať aj svojej matke, ktorá (ako vždy, aj pri prvých mojich zatknutiach) nevedela, kde som sa stratil, že som zatknutý. Pri

prvej návšteve nemohol som ju ani poznať, ako sa pri svojej starobe a trvalej chorobe zmenila od stáleho nariekania.

Z čoho som bol vlastne obviňovaný, neviem ani doteraz, lebo pri nazretí do spisov, ktoré mi po skončení vyšetrovania bolo dovolené, trestné udanie vždy zo spisov chýbalo. Len neskoršie (po prepustení na slobodu) môj obhajca mi naznačil, že polícia urobila na mňa trestné oznámenie z celého radu trestných činov, počínajúc špionážou, cez verejné poburovanie až po urážku maď. štátu a národa. Pre nedostatok dôkazov štátny zástupca nemohol podať na mňa žalobu, iba pre uvedený výraz: „Tí sakra Maďari!“, na ktorý mali jediný dôkaz „svedectvo“ spomenutého Žida Németha.

Po dvojhodinovom hlavnom súdnom rokovaní (16. a 22. marca 1939) pred zvláštnym päťčlenným súdnym senátom bol som pre nedostatok dôkazov od žaloby oslobodený. Mňa i Jána Vargu nechali pod bodákmi naspäť odviezť na políciu, kde už fogalmazó Pintér mal prichystané sprievodné listy na exportovanie nás obidvoch do koncentračného tábora vo Veľkej Kaniži. Len zázrakom svojho obhájcu bol som ponechaný na slobode, ale domov do Ťahanoviec som už nesmel ísť ani sa pozrieť. Musel som teda bývať až do ďalšieho rozhodnutia v Košiciach (ako internovaný). Vargovi však bolo dovolené ísť domov do Ťahanoviec.

Pokladám za potrebné ešte spomenúť, že maďarská poštová správa mi doručila do väznice dekrét, v ktorom mi jednoducho oznámili, že nakoľko nezodpovedám predpisom maď. kráľ. zákonov a služobným predpisom maď. kráľ. pošty, na moje služby nereflektujú. Nemal som ďalej chuť dostať sa znova do rúk maďarskej kráľ. polície a 3. apríla podarilo sa mi z Košíc ujsť na Slovensko bez toho, že by som bol ešte videl svoj domov a rozlúčil sa so svojou matkou.

Dr. Jozef Katona, pošt. komisár,
Bratislava - Ministerstvo dopravy.

15. Trýznenie Slovákov v Haliči (dokument č. 97)

Okresný úrad v Lovinobani.

Správa o prenasledovaní Slovákov v Maďarsku.

K mojej správe zo dňa 16. XI. 1939 č. 2410/1939 prez. o prenasledovaní Slovákov v Gácsi v Maďarsku hlásim, že 17. XI. 1939 popoludní maďarskí žandári pokračovali vo vyšetrovaní v Gácsi. Predviedli niekoľko osôb, medzi i. 14-ročného Františka Šišu, ktorého otec je zamestnaný u grófa Forgácsa. Tam ho sflaskali, vyzuli, žandársky veliteľ podpätkom svojich topánok rozmliaždil mu 5 prstov na nohe a tak ho zbili, že po celom tele má samé čierniny a tvár zohavenú do nepoznania Takisto predviedli aj Františka Lakatoša, 27-roč. v Gácsi, ktorý je bez nôh, zbili ho, skopali a vyhodili von. S plačom odišiel domov, vzal motyku a šiel ako by na pole a utiekol do starej Haliče, na voze, ktorý sám poháňal.

52-ročnú Zuzanu Pivkovú predviedli, hlavu jej zakrútili do slovenskej zástavy a tak ju bili po hlave.

72-ročnú Máriu Švihlovú, keď odprevádzala svojho syna Štefana, utečenca v Starej Haliči, chytili ju za chrbát a vyhodili z miestnosti von do zábradlia tak, že omdlela, načo priskočil žandár Tormáši, chytil ju za krk a hodil dolu schodmi.

Slečnu Annu Lekárovú, 19-ročnú, ktorá utiekla a teraz je v Starej Haliči, vyšetrovali vo štvrtok od pol druhej až do pol dvanástej v noci, pri vyšetrovaní, keď nechcela opľuť slovenskú zástavu, začali ju fackovať, stiahli jej kabát, stiahli pančuchy, vyviedli ju na

chladnú chodbu a donútili ju s upaženými rukami kľáčať, keď omdlela, prišiel žandársky veliteľ Pap a začal ju natriasať, potom ju odviedol do miestnosti a polenom ju bil po tele, má i dnes sinky na ruke, chrbte a ostatných častiach tela.

Toto všetko robia len preto, že Slováci nechcú hovoriť po maďarsky, pre vyloženie obrazu prezidenta republiky a pre vyloženie slovenskej zástavy.

V Lovinobani 20. nov. 1939

Podpis v. r., okr. náčelník.
Cibulka, v. r., doz.

16. Mučenie Karolíny Kellerovej (dokument č. 101)

napísaná dňa 24. januára 1940 na Okresnom úrade v Lovinobani.

Prítomní podpísaní.

Bez predvolania dostavila sa Karolína Kellerová, t. č. obyvateľka v Tomášovciach, ktorá udáva:

„Dňa 7. decembra 1939, keď som ešte bývala v Gácsi (Halič) v Maďarsku, dostavili sa dvaja žandári z Lučenca a odviedli ma na žandársku stanicu v Lučenci, kde ma vypočúvali štyria civili a upodozrievali ma, že som dodávala správy Okresnému úradu v Lovinobani o stave vojska v Gácsi, že som rozširovala v Gácsi slovenské letáky, že som slovenskú zástavu v deň výročia odpadnutia Gácsa do Maďarska vyvesila na jeden strom v Gácsi a že som vedela o prebehnutí N. Stanku, ktorý slúžil pri vojsku v Mukačeve a prebehol na Slovensko. Ukázali mi akési na stroji písané udania a žiadali, aby som sa na to obvinenie priznala. Rozumie sa, keď som toto popierala, *jeden z týchto civilov doniesol gumový obušok a keď som sa nechcela priznať, týmto obuškom ma bil. Bil ma po chrbte, po rukách a po hlave. Potom ma odviedli dolu do pivnice, kde bola jedna drevená lavica, na ktorú som si musela ľahnúť a to tak, že vopred mi zviazali obidve ruky na zadok tela, pri tomto zväzovaní rúk ma jeden z nich tak trhol, že mi obidve ruky vykĺbil v pleci. Keďže som rukami nemohla hýbať, potom podobným trhnutím mi obidve ruky dali na svoje miesto. Keď som ležala na lavici, bili ma týmto gumovým obuškom po holých chodidlách (podošvách), takže mi napuchli a nemohla som ani na nohách stáť.* Dva dni ma držali na žandárskej stanici a potom ma odviedli do býv. delostreleckých kasární v Lučenci, kde je protišpionážne maďarské oddelenie.

Keď ma trýznili v pivnici na žandárskej stanici a hrozili mi, ak sa nepriznám, že použijú ešte iné metódy proti mne a z obavy, že ma budú ďalej trýzniť, priznala som sa na všetko, z čoho ma upodozrievali. A toto priznanie som aj, ako žiadali, vlastnoručne podpísala.

V delostreleckých kasárňach bola som pred istým majorom, ktorého meno neviem. a keď prečítal moje písomné priznanie, povedal mi, aby som si dobre rozmyslela, na čo sa priznávam a nedala na sebe vynútiť nepravdu. Chcela som mu celú vec objasniť, ale vtom prišiel dnu do miestnosti ten civil, ktorý ma bil, a tak som sa ho bála, že majorovi som nič nehovorila. Mienila som potom na druhý deň uňho vyžiadať si vypočutie, ale hneď na druhý deň ráno ma odviedli do Miškovca. Tam som bola zatvorená v štátnej väznici a dva razy vypočúvaná u št. zástupcu. Štátny zástupca, ktorému som povedala pravdu, ako sa vec má a ako na mne bolo priznanie vynútené, po druhom vypočutí dal rozkaz prepustiť ma z väznice. Tak 22. decembra 1939 bola som z Miškovca prepustená a vrátila som sa do Gácsu.

V tom čase, keď som ja bola zatvorená, t j. 8. decembra 1939, zatvorili a odviedli do Lučenca Annu Mojžišovou z Gácsa, ktorá takisto bola vypočúvaná ako aj ja a bitá, iba ju

nebili po podošvách. Ona bola tiež zatvorená v Miškovci a obidve nás naraz 22. decembra 1939 vypustili.

Keď som vyšla z väzenia, v Gácsi bol doma na návšteve lučenecký lekár z nemocnice Dr. Merka, ktorý ma prehliadol a hovoril, že aj v domácom ošetrovaní ak budem ležať, sa vyliečim a noha, ktorá ma veľmi bolela od poranenia, že sa mi zahojí.

V mojej veci na požiadanie mojej sestry Bertý Guzovej z Gácsu zakročilo aj Slovenské vyslanectvo v Budapešti a tejto intervencii pripisujem, že nám pomohla.

Svedkov, že ako ma trýznili a bili pri vypočúvaní nemám, ani nijaké iné dôkazy, lebo vypočúvanie dialo sa len v prítomnosti už spomenutých štyroch civilov.

Ako som vyzerala po vypočúvaní, videl František Hubert, robotník z Opatovej v Maďarsku, moja sestra Guzová a Anna Mojžišová. Títo traja svedkovia bývajú v Maďarsku a vypočutí byť nemôžu.

Z obavy, aby ma ďalej nevyšetrovali a netrýznili, 8. januára 1940 presťahovala som sa do Tomášoviec, lebo skoro denne chodili za mnou maďarskí žandári, kedy už odídem“.

Zápisnica nahlas diktovaná, schválená a podpísaná.

Nečitateľný podpis v. r.

Karolína Kellerová, v. r.
Nečitateľný podpis v. r., zapisovateľ

17. Postrelenie sl. Fiamovej s následkom smrti pri samote Kopec pri Šuranoch

Peter Fiam za ČSR bol v službách železníc. Po pripojení územia zostal v Nových Zámkoch. Maďarské železnice ho po určitom čase prepustili zo svojich služieb a Peter Fiam zostal na ulici bez platu, bez penzie s niekoľkočlennou rodinou. Nakoľko v Maďarsku nemohol dostať nijaké zamestnanie, odišiel na Slovensko ilegálne. Pas mu maďarská polícia nechcela vystaviť. Jeho dcéra ho chcela navštíviť.

Pas jej tiež nechceli vydať, takže sa rozhodla, že prestúpi ilegálne hranice. Pohraničná stráž pri samote Kopec pri Šuranoch, ktorá je asi na pol km od hraníc zbadala Fiamovú, ako mieri na hranice a vyzvala ju, aby sa zastavila. Ona však bežala ďalej. Hoci ju vojaci mohli ľahko dohoniť, stráž strelila a guľka trafila ju do boka. Pohraniční strážnici ju zobrali so sebou a Fiamová bola donútená ísť peši od Kopca až do Komjatíc, ktoré sú ďaleko 8 km, hoci bola ťažko ranená. Pri stanici následkom veľkej straty krvi padla do mdlôb. Hodili ju na voz a bez toho, že by ju boli niečím zakryli, hoci bola veľká zima, viezli ju k lekárovi Dr. Blahovi, ktorý vyšiel pred svoj dom, zbežne sa pozrel na ťažko ranenú a vyhlásil, že Fiamová je už mŕtva. Hneď ju odviezli do márnice. Je zaujímavé, že hoci bola vystretá horeznačky, na druhý deň našli ju skrčenú do kľbka. Hovorí sa, že nezomrela od svojho zranenia, ale zamrznutím v márnici. Tento prípad vzbudil, pravda, ohromné pobúrenie v celom kraji. Na pohrebe asistovalo asi 40 žandárov. V smútočnom sprievode nikto nesmel ísť tesne vedľa druhého, ale medzi každým účastníkom museli byť aspoň dvojmetrové odstupy, o čo sa prísne starali žandári, ktorí zakázali i hovoriť účastníkom smútočného sprievodu.